

4.2.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Inleiding

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover we (kunnen) beschikken om niet begrote kosten te dekken) en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio 'weerstandsvermogen' en afgezet tegen de algemeen geldende weerstandsnorm. Die ratio geeft de mate aan waarin we in staat zijn om tegenvallers op te vangen zonder effecten voor het voorzieningenniveau.

Weerstandscapaciteit

In theorie bestaat de beschikbare weerstandscapaciteit uit een incidenteel en een structureel deel. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat in principe uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves, de langlopende voorzieningen, de begrotingspost onvoorzien en aanwezige stille reserves. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van toekomstige bezuinigingsmogelijkheden en het onbenutte deel van de belastingcapaciteit. Het is een politieke afweging om te bepalen welke delen van de incidentele en structurele componenten men tot de weerstandscapaciteit wil rekenen. In het beleidskader Weerstandsvermogen en risicomanagement hebben we die afweging uitgewerkt.

Risicomanagement

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. We willen risico's die we lopen zo veel mogelijk beheersen door ze structureel en op systematische wijze te identificeren, prioriteren, analyseren en beoordelen. Door een goed systeem van risicomanagement stellen we bestuurders en managers in staat passende beheersmaatregelen te nemen voor risico's die het behalen van de doelstellingen van de organisatie bedreigen.

2. Risico's

Risico-overzicht

Om de risico's in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van een risicomanagementinformatiesysteem dat meerdere gemeenten gebruiken. Dit systeem brengt risico's systematisch in kaart, waarna alle afdelingen binnen een gemeente deze beoordelen. Op grond van het beleidskader Weerstandsvermogen en risicomanagement presenteren we het onderstaande overzicht. Hierin zijn alleen de tien grootste risico's opgenomen. Dit zijn de risico's met, nadat een beheersmaatregel is getroffen, de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. De getroffen beheersmaatregel staat ook opgenomen. Onderaan de tabel staat het totaalbedrag voor de overige risico's.

Risiconr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Financieel gevolg (€)	Invloed
R36	Nieuw-Rhijngheest (restgrex)	Financieel -	Actief - Gebiedsuitbreiding Langenakker	50%	2.440.000	19.76%
R12	Het wegvallen van de opbrengst Precariobelasting op nutsvoorzieningen vanaf 2022 niet (volledig) kunnen opvangen.	Financieel - Gemeente kan maximaal tot 2022 precariobelasting heffen. Vanaf 2022 valt een inkomst van € 1,8 miljoen weg.	Actief - Egalisatiereserve gevormd voor 'zachte landing' van € 1,9 miljoen. Verdere maatregelen voorbereiding. Onderzoek voor maatregelen regionaal afronden februari 2018. Besluit maatregelen voor 2022.	50%	1.737.318	18.56%

Risiconr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Financieel gevolg (€)	Invloed
R40	Onvoldoende budget om benodigde vraag naar jeugdzorg te realiseren	Financieel - - Onvoldoende budget om jeugdzorg te bekostigen -Er moet aanspraak gemaakt worden op de reserve 3D en/of algemene middelen -Verschuiving kan optreden in prioriteiten gemeentebegroting	In voorbereiding - 1. permanente monitoring budget om actie te kunnen ondernemen 2. zorgdragen voor adequate financiële reserve 3D/ Wmo 3. verschuiving in prioriteiten gemeentebegroting 4. samenwerking op financieel gebied, spreiding financiële risico's in regio, bijv. bij financiële gevolgen incidenten jeugdzorg 5. juiste prikkel aan zorgaanbieders geven bij contractering, opdrachten en toetsing / contractbeheer/ wijzigen bekostigingssystematiek 6. bevorderen van participatie en inzet sociaal netwerk 7. Het kostenbewustzijn van de JGT's wordt verhoogd. Daarnaast wordt ingezet op normalisering 8. vereveningsmodel regio jeugdzorg 9. overleg met huisartsen/zorgorganisaties over toegang tot de jeugdzorg	90%	1.000.000	14.47%
R59	De gemeente Oegstgeest staat momenteel garant voor de rente en aflossing van leningen tot een totaalbedrag van € 10,4 miljoen. Het risico is dat de instelling zijn betalingsverplichting niet kan nakomen.	Financieel - Gemeente moet de rente en aflossing over de leningen betalen	Actief - 1. Het jaarlijks beoordelen van de financiële gegevens (minimaal de jaarrekening) van de geldnemende organisaties. 2. De financiële instellingen (geldgevers) jaarlijks wijzen op de plicht om betalingsachterstanden op geborgde geldleningen te melden.	25%	3.474.981	13.99%
R79	Vanaf 2005 hebben globale inspecties aangetoond dat er ingrijpend groot onderhoud nodig is voor de duikerbrug. Eind 2013 heeft het college besloten om het destijds beschikbare budget van 319.000 € voor de complexe duikerbrugconstructie te gebruiken niet voor vervanging maar voor renovatie. Ook is een aslast beperking opgelegd. Uit nader uitgebreid onderzoek blijkt dat vanwege de forse transportleidingen en grotere constructietegenvallers, alternatieve uitvoeringsvarianten nodig zijn.	Financieel - 300.000	In voorbereiding - 1. Onderzoek naar alternatieven 2. overleg met netwerkexploitanten	70%	300.000	5.09%
R52	Budget voor WSW neemt af (Participatiewet)	Financieel - 1. kosten om voorzieningen in stand te houden moeten worden gefinancierd uit beschikbaar budget voor kleinere groep bestaande cliënten 2. wijzigingen in sociale werkvoorziening leiden mogelijk tot politieke commotie of incidenten	In voorbereiding - 1. Bestuurlijke keuze voorbereiden 2. Instroom beschut werken beperken 3. monitoren uitstroom	90%	250.000	3.63%
R64	Na oplevering Het Dok werkt luchtbehandelingssysteem niet goed.	Financieel - Gemeente wordt volledig verantwoordelijk voor vervangen systeem	In voorbereiding - 1. Verder onderzoek naar luchtkwaliteit middels structurele metingen 2. Herstelkosten in beeld brengen 3. Aansprakelijkheid i.o.m. SP71 benoemen	50%	350.000	2.84%
R20	Nieuw-Rhijneest (PPS)	Financieel -	In voorbereiding - Voor deelgebied VOF Oegstgeest aan de Rijn is het risico stagnatie op de woningmarkt. De gemeente en de ontwikkelaar delen de risico's. De omvang van het risico is fors afgenomen door het aantrekken van de woningmarkt. De belangrijkste risico's in de deelneming zijn nog het risico op zelfrealisatie en het risico op sanering en bouwrijp maken. Het gemeentelijk aandeel in het totale risicoprofiel bedraagt circa € 0,23 miljoen in totaal (50% van € 0,55 miljoen).	50%	230.000	1.86%

Risiconr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Financieel gevolg (€)	Invoerd
R18	Poelgeest	Financieel -		50%	220.000	1.77%
R3	Verbonden partijen (algemeen / exclusief SP71)	Financieel - Het risico is reëel dat regio-organen de voorgenomen ombuigingsmaatregelen niet kunnen realiseren		50%	200.000	1.62%

Overzicht Risico's	Bedrag (€)
Totaal grote risico's:	10.202.299
Overige risico's:	3.060.750
Totaal alle risico's:	13.263.049

Veranderingen in top 10 van risico's

- Nieuw: R52 Budget voor Wsw neemt af (Participatiewet).
- Nieuw: R18 Poelgeest.
- Uit de top 10: R43 Calamiteiten in de zorg na 1 januari 2015 waar de gemeente niet voor is toegerust - Wmo en jeugdzorg.
- Uit de top 10: R47 Budgetoverschrijdende toename uitkeringslasten Wwb/Participatiewet van de gemeente - Participatiewet en aanpassing van de tijdelijke vangnetregeling van het Rijk in een regeling voor compensatie van meerjarig gemiddelde overschrijding.
- Uit de top 10: R46 Ict-systemen onvoldoende om uitwisseling van informatie te ondersteunen.

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's hebben we een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie passen we toe omdat het reserveren van het maximale bedrag van € 13.263.049 voor alle risico's ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de simulatie hebben we gerekend met een zekerheidspercentage van 90%.

Het resultaat is dat het voor 90% zeker is dat we alle risico's kunnen afdekken met een benodigde weerstandscapaciteit van € 4.981.589. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door alle risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Onderstaande tabel bevat een overzicht van de meest relevante percentages en de daarmee corresponderende benodigde weerstandscapaciteit.

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	Bedrag (€)
50%	2.947.451
60%	3.279.735
70%	3.681.727
80%	4.212.583
85%	4.537.653
90%	4.981.589
95%	5.702.847

3. Beschikbare weerstandscapaciteit

Beschikbare weerstandscapaciteit	Bedrag (€)
1. Onbenutte belastingscapaciteit	2.163.837
2. Risicoreserve grondexploitatie	2.937.302
4. Algemene reserve	6.399.367
6. Reserve Wmo/3D	3.433.226
7. Bodembedrag	0
Totale weerstandscapaciteit	14.933.733

4. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moeten we een relatie leggen tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten staat hieronder.

ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{beschikbareweerstandscapaciteit}}{\text{benodigdeweerstandscapaciteit}}$	=	$\frac{\text{€ 14.933.733}}{\text{€ 4.981.589}}$	= 3,00
-------------------------------	---	---	--	--------

We streven een weerstandsvermogen na dat tenminste ruim voldoende is. Dit vereist een ratio weerstandsvermogen die gelijk is of hoger is dan 1,4.

Waardering	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van de berekende ratio. De ratio van Oegstgeest valt in klasse **A**. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen. Het vervallen van het bodembedrag van € 5.150.000 in de algemene reserve is de belangrijkste oorzaak voor de stijging van de ratio weerstandsvermogen.

5. Kengetallen

In de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing staan met ingang van de Begroting 2016 vijf financiële kengetallen. Het opnemen van deze kengetallen is voorgeschreven in de toenmalige meicirculaire. Naast deze kengetallen moet er ook een beoordeling in staan van de onderlinge verhouding van deze kengetallen in relatie tot de financiële positie. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk en op eenvoudige wijze inzicht in de financiële positie van de gemeente. De berekenwijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling.

Beoordeling

De beoordeling van de onderlinge verhouding van de financiële kengetallen geeft het volgende beeld.

Tabel 5: Financiële kengetallen

Omschrijving	Rek.2016	Begr.2017	Begr.2018	Begr.2019	Begr.2020	Begr.2021
Netto schuldquote	103,2%	66,1%	85,6%	100,5%	91,9%	97,6%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	102,5%	65,4%	84,8%	99,6%	91,1%	96,7%
Solvabiliteit	20,7%	21,4%	23,9%	23,9%	26,4%	28,0%
Grondexploitatie	42,5%	6,6%	6,5%	6,9%	2,0%	0,5%
Structurele exploitatieruimte	2,0%	0,7%	1,6%	3,3%	3,5%	3,5%
Woonlasten meerpersoonshuishouden	125,0%	125,0%	124,8%	124,8%	124,8%	124,8%

Toelichting op financiële kengetallen

Netto-schuldquote

Het kengetal 'netto-schuldquote', ook wel bekend als de netto-schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto-schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. De netto-schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossing op de exploitatie.

Berekening:

Voor de berekening van de netto-schuldquote wordt de netto-schuld gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie (onderhandse leningen + overige vaste schuld + kortlopende schuld + overlopende passiva -/- langlopende uitzettingen/-/ kortlopende vorderingen/-/ overlopende activa) / totale baten voor bestemming. Voor de berekening zijn we uitgegaan van het begrotingstotaal van het betreffende jaar. De uitkomst wijkt in geringe mate af van de uitkomst zoals gepresenteerd is in het rapport van de Rekenkamer, omdat daar de begrotingstotalen zijn geëxtrapoleerd.

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen (het financiële kengetal solvabiliteitsratio), hoe gezonder de gemeente.

Berekening:

Eigen vermogen / totaal vermogen

Wanneer de helft of meer van het totaal vermogen uit eigen vermogen bestaat, dan is een gemeente voldoende solvabel. Is het kengetal voor solvabiliteit kleiner dan de streefwaarde van 30%, dan is er veel

vreemd vermogen aanwezig. Wij scoren lager dan 30% en zal volgens de streefwaarde als onvoldoende worden aangemerkt.

Grondexploitatie

Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Een voorbeeld: wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, is er veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht terwijl de vraag naar woningen is gestagneerd.

Berekening:

Boekwaarde in exploitatie genomen gronden + nog niet in exploitatie genomen gronden / totale baten voor bestemming.

Een norm bepalen voor het kengetal 'grondexploitatie' is lastig. De boekwaarde van de gronden in bezit zegt namelijk nog niets over de relatie tussen de vraag en aanbod van woningbouw dan wel het aantal vierkante meters bedrijventerrein. Maatwerk is hiervoor van toepassing, dat wil onder andere zeggen: hoeveel woningen of vierkante meters bedrijventerrein zijn gepland, van welk type en op welke plek? Daarnaast is het van wezenlijk belang wat de te verwachten vraag zal zijn. Dit vergt meer onderzoek dan naar voren komt uit het genoemde kengetal. De boekwaarde van de gronden geeft wel weer of een gemeente veel middelen heeft gestopt in haar grondexploitatie. Dit geld moet de gemeente namelijk ook nog terugverdienen. Om deze redenen is er geen norm verbonden aan het kengetal 'grondexploitatie'.

Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of we in staat zijn om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. De provincie waardeert een score hoger dan 0,6 als 'voldoende'. Oegstgeest scoort op dit kengetal eind 2018 een 'voldoende', met waarde 1,6.

Berekening:

Structurele baten -/- structurele lasten / totale baten voor bestemming

Woonlasten meerpersoonshuishouden

De belastingcapaciteit is de ruimte die de gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen en wordt berekend aan de hand van de woonlasten. Onder woonlasten verstaan we de ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met de gemiddelde Woz-waarde. Dit kengetal wordt berekend door de totale woonlasten van de meerpersoonshuishouden van Oegstgeest van 2017 te vergelijken met het landelijk gemiddelde 2016. Woonlasten onder het landelijk gemiddelde waardeert men als 'voldoende', woonlasten tussen het landelijk gemiddelde en 120% als 'matig' en woonlasten hoger dan 120% als 'onvoldoende'. In onze gemeente bevinden de woonlasten zich in 2017 ten opzichte van het gewogen landelijk gemiddelde op 124,8% en kwalificeert het kengetal 'onvoldoende'. Dit is te verklaren omdat de gemiddelde Woz-waarde in Oegstgeest hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. De rioolheffing en afvalstoffenheffing zijn 100% kostendekkend en liggen voor het meerpersoonshuishouden rond het landelijk gemiddelde en voor een eenpersoonshuishouden onder het landelijk gemiddelde.

De norm voor gemeenten om, als dit nodig is, financiële hulp te krijgen van het rijk ligt op 120% van het gewogen landelijk gemiddelde van het ozb-tarief. De ruimte tussen deze opbrengst en de werkelijke opbrengst in Oegstgeest is de onbenutte belastingcapaciteit. De onbenutte belastingcapaciteit is € 2.163.837. Dit zegt alles over de ruimte die de gemeente nog heeft om de ozb te verhogen. Het kengetal woonlasten staat los hier los van.

Berekening:

Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde Woz-waarde / woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorgaande jaar (t-1).

